

Kazimierz Waluch

WŁOSKI SYSTEM PROMOCJI KULTURY ZA GRANICĄ – STRUKTURY PAŃSTWOWE

System promocji kultury nie stanowi jednolitej organizacyjnie jednostki, lecz składa się z wielu elementów, które dają w efekcie struktury pozwalające na realizację w/w zadania. Do całości zagadnienia zaliczyć należy zarówno kontakty nieoficjalne osób fizycznych i instytucji (spotkania, konkursy, wymiana doświadczeń i materiałów), jak i formalną organizację promocji kulturalnej kraju. Pierwsza forma kontaktów jest dosyć trudna do usystematyzowania, wmyka się wszelkim podziałom ze względu na różnorodność form współpracy, ale może właśnie dlatego wydaje się być szczególnie ciekawą. Drugi kierunek działania zależny jest od prowadzonej polityki państwa i dotyczy nade wszystko instytucji ściśle związanych z administracją centralną. Również tutaj spotykamy zróżnicowanie sposobów i form działania. Ponieważ struktury te tworzą oficjalną sieć promocji kultury, w dużej mierze od nich zależy kierunek i zaangażowanie w prowadzeniu tej polityki. Tutaj także mamy do czynienia ze świadomym i planowym rozwojem tychże instytucji ze strony państwa, w celu rozszerzenia stref objętych promocją.

Podobnym regułem podlega także włoski system promocji kultury za granicą. Jego struktury państwowe były wielokrotnie przebudowywane, ale ostatecznie osiągnęły wysoki stopień rozwoju i skuteczności działania. Obecnie składa się on z kilku ważnych elementów, które obejmując różne pola aktywności kulturalnej, doskonale uzupełniają się tworząc jednolity system, pozwalający na realizację polityki zagranicznej państwa w zakresie kultury. Celem niniejszego artykułu jest ogólna prezentacja najważniejszych części składowych tych struktur.

DYREKCJA GENERALNA WSPÓŁPRACY KULTURALNEJ
MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH

Do końca II wojny światowej oficjalnym organem państwowym zajmującym się promocją kultury i języka włoskiego za granicą był Instytut ds. Kontaktów Kulturalnych z Zagranicą (Istituto per le relazioni culturali con l'estero – IRCE). Powojenne restrukturyzacje i reformy administracyjne oddały pełnię władzy w tym zakresie Ministerstwu Spraw Zagranicznych, które dla prawidłowego wypełniania owej misji powołało do życia Dyрекcję Generalną Współpracy Kulturalnej (Direzione Generale delle Relazioni Culturali).

Ostateczny kształt Dyrekcja Generalna uzyskała w 1995 roku, obejmując w swych strukturach Sekretariat, trzy Jednostki Operacyjne i 11 Biur.

– Jednostka ds. Informacji i Informatyzacji Włoskich Instytutów Kulturalnych (Unità per l'Informazione e l'Informatizzazione degli Istituti Italiani di Cultura) łączy w sieć informacyjną Instytuty Kulturalne za granicą, przekazując programy informacyjne i udostępniając banki danych dla ich potrzeb;

– Jednostka ds. Funkcjonowania Włoskich Instytutów Kulturalnych (Unità di Monitoraggio per gli Istituti Italiani di Cultura) zbiera dane o funkcjonowaniu Instytutów Kulturalnych, zajmuje się szkoleniem personelu w zakresie różnych aktywności, przekazuje informacje o prowadzonej polityce kulturalnej.

– Jednostka ds. Projektów Kulturalnych i Regionów (Unità Progetto Cultura e Regioni) umożliwia kontakty Dyrekcji Generalnej z biurami regionalnymi dla koordynacji działań związanych z promocją kultury za granicą.

Biura posiadają szczegółowe kompetencje dla konkretnych działań związanych z realizacją promocji kultury włoskiej za granicą:

– Biuro Programowe (Ufficio Ricerca Studi Programazione): popularyzacja języka włoskiego; dostarczanie materiałów audiowizualnych, multimedialnych i książek; programy inicjatyw kulturalnych; organizacja kursów szkoleniowych dla nauczycieli języka włoskiego; promocja książek i kontakty z wydawcami; publikacje Dyrekcji Generalnej.

– Ufficio I: umowy kulturalne; współpraca uniwersytecka; kongresy i konferencje; podróże i pobyty naukowców we Włoszech; aktywność dyplomatyczna w celu odzyskania dzieł sztuki nieprawnie wywiezionych; instytucje i oddziały kulturalne obcych państw we Włoszech; Inicjatywy kulturalne dla popierania mniejszości włoskiej w Istrii;

– Ufficio II: wielostronna współpraca kulturalna; organizacje międzynarodowe i ich inicjatywy kulturalne (UNESCO, Rada Europy, Unia Europejska, Program Młodzi dla Europy etc.)¹;

– Ufficio III: organizacja imprez kulturalnych za granicą i realizacja we Włoszech wydarzeń przewidzianych protokołami oraz umowami kulturalnymi;

¹ Por. pr. zbiorowa, *Finanziamenti comunitari e beni culturali*, Roma 1996.

wystawy; teatr (muzyka liryczna, koncertowa, taniec, muzyka współczesna); kino; kongresy i targi książek;

– Ufficio IV: Instytuty Kulturalne (zarządzanie personelem etatowym danych ośrodków oraz aspekt administracyjny związany z funkcjonowaniem Instytutów – administrowanie ruchomościami i nieruchomościami); lektoraty i katedry włoskie przy uniwersytetach zagranicznych (kierowanie i administrowanie etatowymi pracownikami oraz środkami finansowymi dla zatrudnienia lektorów kontraktowych); przydzielanie lektorów zagranicznych do uniwersytetów włoskich zgodnie z postanowieniami Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Badań Naukowych;

– Ufficio V: włoskie instytucje oświatowe za granicą oraz oddziały włoskie przy zagranicznych i międzynarodowych placówkach oświatowych; Szkoły Europejskie; sprawy ogólne, prawne i umowy w zakresie edukacji za granicą; wstępne szkolenie i administrowanie personelem szkół i kursów języka i kultury włoskiej; administrowanie ruchomościami i nieruchomościami szkół i instytucji oświatowych; dotacje dla niepaństwowych włoskich placówek oświatowych i zagranicznych instytucji oświatowych;

– Ufficio VI: zagraniczne instytucje oświatowe we Włoszech; zapisy studentów zagranicznych na uniwersytety włoskie; umowy w zakresie wzajemnego uznawania tytułów i stopni naukowych;

– Ufficio VII: badania naukowe; wielostronne i dwustronne umowy o współpracy naukowej i technicznej; misje archeologiczne; wymiana młodzieży według umów dwustronnych i programów wielostronnych realizowana we Włoszech i za granicą;

– Ufficio VIII: zagadnienia administracyjne; propozycje dla Stałej Komisji ds. Finansowania;

– Ufficio IX: stypendia włoskie dla obcokrajowców i stypendia dla Włochów proponowane przez inne państwa; subwencje akademickie na kursy doskonalące, specjalistyczne i badania;

– Ufficio X: wybór etatowych pracowników dla potrzeb włoskich instytucji oświatowych za granicą; komponowanie i administrowanie kadrą zatrudnioną przez Włoskie Instytuty Kulturalne i włoskie instytucje oświatowe za granicą na zasadzie kontraktu zgodnie z normami kraju goszczącego; administrowanie kadrą wykładowców nietatowych, zatrudnionych czasowo na etatach państwowych, w placówkach oświatowych za granicą dla potrzeb osób pochodzenia włoskiego.²

Widać zatem wyraźnie, iż Dyrekcja Generalna Współpracy Kulturalnej stanowi swoiste centrum decyzyjne w kwestiach związanych z promocją kultury włoskiej za granicą. Nad prawidłowym funkcjonowaniem wszystkich ogniw

² Ministero degli Affari Esteri, *La Promozione della Cultura Italianam all'Estero*, Roma 1996, s. 11.

Dyrekcji czuwa blisko 250 pracowników. Najliczniejszy personel realizuje zadania Biura V (Ufficio V), co świadczy także o znaczeniu włoskich placówek oświatowych w całości prowadzonej zagranicznej polityki kulturalnej państwa.

Stosunkowo duża liczba poszczególnych Biur oraz szeroki zakres ich kompetencji wynika z głównej roli, jaką Dyrekcja Generalna Współpracy Kulturalnej odgrywa w procesie administrowania promocją kultury poza granicami kraju.

WŁOSKIE INSTYTUTY KULTURALNE

Królestwo Włoch stworzyło Instytuty Kulturalne zgodnie z prawem z 19 grudnia 1926 roku dla promocji języka i kultury włoskiej oraz dla rozwijania kontaktów na tym polu z innymi państwami. Powyższa działalność obejmowała kursy, lekcje języka, konferencje oraz publikacje prac historycznych i dotyczących myśli i sztuki włoskiej.

W artykule 4, punkt 8 cytowanego dokumentu określony został zakres kompetencji Instytutów Kulturalnych, które „będą również konsultowane i wykorzystywane przez Królewskie przedstawicielstwa za granicą we wszystkich zagadnieniach związanych z popularyzacją książki włoskiej, z sukcesem dzieł lirycznych, dramatycznych oraz włoskich sztuk plastycznych za granicą i z propozycjami przyznawania stypendiów przez Włochy dla studentów zagranicznych”.³

Po II wojnie światowej, zagadnień związanych z Instytutami Kulturalnymi dotyczył dekret ministerialny z 24 czerwca 1950 roku. Wynikiem pojawienia się tego dokumentu był opublikowany „Statuto dell’Istituto Italiano di Cultura all’Estero”, który określa w sensie merytorycznym ich kompetencje.

21 czerwca 1955 roku okólnik Ministra Spraw Zagranicznych nr 42 określił funkcje Instytutów Kulturalnych, przypisując Dyrektorowi tej instytucji rolę promotora lub menadżera kultury.

Państwo realizuje politykę kulturalną za pomocą stosownych organów administracyjnych, a ponieważ decyzje zapadają na szczeblu centralnym, stało się niezbędnym formalne uregulowanie relacji między Ministerstwem a Instytutami. Zostało to zrealizowane okólnikiem nr 13 z maja 1978 roku, wydanym przez Ministra Spraw Zagranicznych, gdzie jednoznacznie określono, iż Instytuty mają charakter wykonawczy i podlegają bezpośrednio Ministerstwu.

³ „[...] saranno altresì consultati e adoperati della Regie rappresentanze all'estero per tutti i problemi relativi alla diffusione del libro italiano e alle affermazioni dell'opera lirica, drammatica e figurativa italiana all'estero e sulle proposte di conferimento di borse di studio per l'Italia a studenti stranieri”.

W powyższym dokumencie podkreśla się potrzebę koordynacji działań, a także inicjatyw ze strony administracji państwowej w celu nawiązywania szerokich kontaktów ze społecznościami włoskimi za granicą. Podkreślono również wagę dużych przedsięwzięć we współpracy z innymi instytucjami.

Kolejne uregulowanie prawne, które miało miejsce 22 grudnia 1990 roku, miało zreformować Włoskie Instytuty Kulturalne i usprawnić akcję promocji języka i kultury włoskiej za granicą. Stworzono specjalny etat Dyrektora lub Rady oddelegowanego do Instytutu. Stanowisko to nazwano „Area della Promozione Culturale”, a urzędnicy wybrani zostali drogą konkursu. W jego pierwszej edycji kandydaci pochodzili w większości z Ministerstwa Oświaty, Ministerstwa Kultury, uniwersytetów lub ośrodków naukowo-badawczych.

Dziś Area della Promozione Culturale składa się z 135 etatów, choć w ustaleniach prawnych z 1990 roku przewidzianych było 265. Większość osób wyłonionych w trakcie konkursu pracuje we włoskich placówkach za granicą, część z nich pozostaje jednak do dyspozycji administracji centralnej, biorąc udział m.in. w szkoleniach przygotowujących do służby poza granicami kraju. Wiele czynników sprawiło, że niemożliwym stało się wysłanie kolejnych pracowników i organizacja następnych konkursów, decydujący okazał się jednak argument finansowy. Aby przeciwdziałać zaistniałej sytuacji, administracja przedstawiła szereg rozwiązań, lecz nie są one na tyle skuteczne, według kompetentnych władz, aby doprowadzić do rozwiązania problemu.

Obecnie działanie Instytutów Kulturalnych reguluje wspomniane prawo z 22 grudnia 1990 roku, nr 401.

Roczne programy działalności przygotowywane są przez poszczególnych Dyrektorów i uwzględniają lokalną specyfikę państwa, w którym są usytuowane, współpracę ze społecznością włoską oraz inicjatywy Komitetów Współpracy Kulturalnej. Narodowa Komisja ds. Promocji Kultury Włoskiej za Granicą ma w tym względzie głos doradczy, przedstawia swoje propozycje, a także wyraża opinie na temat głównych kierunków prowadzonej polityki.

Kontrolę nad Instytutami sprawuje Ministerstwo Spraw Zagranicznych, a lokalnie przedstawicielstwa dyplomatyczne i kompetentne biura konsularne.

Aktualnie sieć Instytutów Kulturalnych obejmuje 90 lokalizacji, co gwarantuje obecność kultury włoskiej w 57 krajach na 5 kontynentach; z tego 48 w Europie (w Polsce – Kraków i Warszawa), 11 w Afryce, 18 w Ameryce, 11 w Azji i 2 w Oceanii. Osiem z nich stanowi jednostki, które uniezależniły się względem Instytutu macierzystego (np. przedstawicielstwa w Lille wobec Instytutu w Paryżu).

Kilka Instytutów zostało wyłączonych z omawianej sieci. Przyczyną były specyficzne warunki lokalne, jak np. w Tripoli czy Bagdadzie lub niedostatek kadry (choć formalnie proces organizacji został zakończony), jak w wypadku Kijowa czy Pretorii.

Na wniosek Dyrektora i przy aprobachie kompetentnych przedstawicieli dyplomatycznych, zgodnie z prawem 401/90 art. 9, mogą być powołane przy

Instytutach Komitety Współpracy Kulturalnej. Ich działanie miałyby charakter wspierający i służyłoby pomocą Instytutom w wypełnianiu ich misji.

Komitety powinny zbierać się co najmniej trzy razy w roku dla wypełniania swych funkcji doradczych, wyrażania opinii oraz przedstawiania sugestii na temat planowanych działań Instytutów lub ich odpowiednich sekcji. Do dnia dzisiejszego powołano ponad 20 Komitetów, a dalszych kilkanaście jest na etapie organizacji.⁴

NARODOWA KOMISJA DS. PROMOCJI KULTURY WŁOSKIEJ ZA GRANICĄ

Zgodnie z prawem 401/90, Narodowa Komisja ds. Promocji Kultury Włoskiej za Granicą tworzy pomost między administracją publiczną i instytucjami prywatnymi a strukturami międzynarodowymi, poza tym jest przedstawicielem biur i instytucji, które realizują zadania promocji kultury na terytorium Włoch.⁵

Do zadań Komisji należy:

- wyłonienie spośród inicjatyw realizowanych na poziomie narodowym tych o szczególnych wartościach, aby zaprezentować je za granicą,
- sugestie wobec instytucji państwowych i prywatnych, aby realizowały swe programy wychodząc naprzeciw wymaganiom odbiorców różnych regionów,
- kojarzenie włoskich biur promocji z analogicznymi instytucjami zagranicznymi,
- promowanie nauki języka włoskiego,
- określanie kryteriów współpracy ze społecznościami włoskimi za granicą,
- opiniowanie mianowań w Dyrekcji Generalnej Współpracy Kulturalnej Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Dyrektorów Włoskich Instytutów Kulturalnych oraz postanowień Ministerstwa dotyczących udzielenia pomocy instytucjom zagranicznym mającym za przedmiot swej działalności włoskie dziedzictwo kulturowe.

W obradach komisji uczestniczy 26 członków, a przewodniczy im Minister Spraw Zagranicznych. Organ ten powołany jest na trzy lata, a kadencja poprzedniej komisji zakończyła się 31 marca 1997 roku.

⁴ Ministero degli Affari Esteri, *op. cit.*, s. 17–21.

⁵ Zob. G. Monti, *La Conservazione dei beni culturali nei documenti italiani e internazionali 1931–1991*, Roma 1995.

LEKTORZY NA UCZELNIACH ZAGRANICZNYCH

Szczególłą rolę w promocji języka i kultury włoskiej odgrywają lektorzy pracujący w zagranicznych ośrodkach akademickich. Do ich obowiązków należy prowadzenie zajęć praktycznych i teoretycznych z języka włoskiego na różnych poziomach kształcenia. Często także organizują zajęcia na temat literatury, historii, ekonomii czy życia codziennego we Włoszech. Są również pomocni przy tworzeniu prac magisterskich lub realizacji studiów podyplomowych.

Niektórzy lektorzy ściśle współpracują z Instytutami biorąc udział w przygotowaniu imprez kulturalnych. Rola lektora jako promotora kultury włoskiej jest jeszcze ważniejsza, gdy okazuje się on jedynym przedstawicielem swego kraju w środowisku, w którym pracuje.

Według ustalonych norm, lektorem może zostać pracownik państwowy będący wykładowcą:

- literatury w szkole średniej,
- kultury i/lub języka obcego w szkole średniej z co najmniej dwuletnim kursem języka i/lub literatury włoskiej na poziomie szkoły wyższej.

Liczba lektorów zatrudnionych na etacie Ministerstwa Spraw Zagranicznych wzrosła z 30 osób w 1974 roku do 175 w październiku 1996 roku (w tym cztery osoby w Polsce). Pracują oni w 63 krajach.

Podstawą prawną wymiany lektorów są dwustronne umowy kulturalne wraz z dokumentami wykonawczymi. Określają one także wymianę lektorów, liczbę i miejsce ich pracy; jest to aktualizowane co pewien czas. Dla porównania, w październiku 1996 roku na uniwersytetach włoskich pracowało 125 lektorów innych krajów.⁶

ATTACHÉ NAUKOWY

Przy Instytutach Kulturalnych działa 21 attaché naukowych, którzy wypełniają swoją misję w zagranicznych placówkach dyplomatycznych. Ich zadaniem jest inicjowanie współpracy naukowej i technicznej oraz intensyfikacja wymiany między środowiskiem naukowym włoskim i lokalnym.

Według uregulowań prawnych, kandydaci do pełnienia tej funkcji pochodzą z uniwersytetów lub środowisk naukowych (Consiglio Nazionale delle Ricerche, Istituto Nazionale di Fisica Nucleare, Ente Nazionale per le Energie Alternative). Mianowani są na okres dwóch lat przez Ministra Spraw Zagranicznych, z możliwością przedłużenia kadencji, ale maksymalnie do lat ośmiu.

Ograniczenie wydatków z kasy państwowej zmusiło od 1993 roku do redukcji liczby przedstawicieli nauki do 9 osób. Obecnie sieć tego typu przedstawicielstw

⁶ Ministero degli Affari Esteri, *op. cit.*, s. 22–23.

jest mniejsza niż innych krajów o podobnym potencjale naukowym, ale jest szansa, iż wraz z poprawą stanu finansów państwa sytuacja ulegnie poprawie. Działalność attaché naukowego stanowi jednocześnie dowód udziału Włoch we współczesnych badaniach naukowych i umożliwia prezentację dorobku na arenie międzynarodowej. Służą temu m.in. konferencje, seminaria, wystawy, które są także okazją do nawiązania nowych kontaktów i wymiany doświadczeń w środowisku naukowym.⁷

INICJATYWY OŚWIATOWE

Zakres inicjatyw oświatowych stanowi zagadnienie dosyć szerokie, obejmuje zarówno szkoły włoskie za granicą, jak i oddziały włoskie przy szkołach zagranicznych oraz kursy języka i kultury włoskiej przy szkołach zagranicznych przeznaczone dla emigrantów.

SZKOŁY WŁOSKIE ZA GRANICĄ

Sieć szkół włoskich rozwinęła się w drugiej połowie XIX wieku w regionie basenu Morza Śródziemnego oraz wraz z pierwszą falą emigracji do Ameryki Łacińskiej w ostatnich latach ubiegłego wieku i pierwszym okresie obecnego stulecia. Potem przyszły kolejne fale emigracyjne lat 30. i 60., a także tzw. emigracja technologiczna lat 70. i 80. związana z zapotrzebowaniem na specjalistów w krajach rozwijających się.

Organizację i regulację statusu szkół za granicą Włosi zawdzięczają Francesco Crispi, który w 1889 roku, doceniając ich rolę w promocji kraju, zainicjował stworzenie Inspektoratu Generalnego (Ispettorato Generale) w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Sieć około stu szkół państwowych liczyła blisko 15 000 uczniów, a prywatnych, korzystających z dotacji, około 9000 osób.

W 1889 roku ogłoszone zostały pierwsze konkursy dla nauczycieli, którzy chcieli podjąć pracę w placówkach oświatowych za granicą. Od 1910 roku z Ministerstwa Kształcenia Publicznego został oddelegowany personel dla obsługi dydaktycznej i technicznej tych szkół. Jednocześnie wraz ze wzrostem ilości ośrodków, liczba uczących się osiągnęła liczbę około 80 000 osób.

Obecnie sieć placówek oświatowych za granicą liczy 245 instytucji, z czego 174 stanowią szkoły włoskie a 71 oddziały przy szkołach innych państw.⁸

Szkoły włoskie podzielić można na cztery kategorie, według statusu prawnego:

⁷ Por. pr. zbiorowa, *Finanziamenti...*, *op. cit.*

⁸ Ministero degli Affari Esteri, *op. cit.*, s. 25.

– Szkoły państwowe; jednostki finansowane przez państwo, które gwarantuje także obsadę personalną: dyrektorzy, wykładowcy, administratorzy.

– Uznane oficjalnie szkoły prywatne; jednostki należące do instytucji, stowarzyszeń czy komitetów prywatnych, których wyniki nauczania są całkowicie akceptowane we Włoszech, zgodnie z dekretem Ministerstwa Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Ministerstwem Kształcenia Publicznego. Ministerstwo Spraw Zagranicznych przyznaje subwencje na działanie tych szkół w postaci dotacji finansowych, pomocy naukowych, a także zapewnia pracowników etatowych.

– Szkoły prywatne; podobnie jak wyżej, chodzi o jednostki powołane staraniem instytucji prywatnych, lecz ich zgodność z włoskim systemem oświatowym nie zawsze zostaje oficjalnie uznana. Jednak Ministerstwo Spraw Zagranicznych wspomaga ich działalność kadrami wykładowców, materiałami dydaktycznymi czy pomocą finansową.

– Niezależne szkoły prywatne; jednostki, które nie mają żadnych związków z administracją centralną.

Oddziały włoskie przy szkołach innych państw są mniej liczne, a ich organizację podzielić można na:

– Oddziały włoskie w Szkołach Europejskich; istnieją w sześciu państwach Unii, w tym we Włoszech.

– Oddziały włoskie szkół międzynarodowych; jest ich wiele, szczególnie w liceach francuskich.

– Oddziały dwujęzyczne przy szkołach innych państw; zwłaszcza w Europie Środkowo-Wschodniej.

W wyżej wymienionych strukturach oświatowych działa 474 etatowych wykładowców, których koszty utrzymania ponosi Ministerstwo Spraw Zagranicznych oraz 124 wykładowców Szkół Europejskich, finansowanych z innych źródeł.

Proces nauczania obejmuje trzy kategorie słuchaczy:

– Studenci pochodzenia włoskiego mieszkający za granicą (druga lub trzecia generacja).

– Studenci czasowo przebywający za granicą.

– Obcokrajowcy.

Ta ostatnia grupa staje się coraz liczniejsza, osiągają w niektórych ośrodkach od 50% do 95% słuchaczy.⁹

Państwo włoskie chce osiągnąć przez tę działalność oświatową cele, które można ująć w trzech kategoriach:

– kształcenie dzieci obywateli włoskich czasowo przebywających za granicą,

– utrzymanie świadomości narodowej emigracji włoskiej,

– promocja i popularyzacja kultury i języka włoskiego w innych krajach.

⁹ *Ibidem*, s. 27.

Ten ostatni element realizowany jest zwłaszcza poprzez nauczanie dwujęzyczne w szkołach zagranicznych, jak również w szkołach włoskich poza granicami kraju. Taka właśnie formuła, według kompetentnych władz, jest przyszłością dla szkół i oddziałów włoskich za granicą. Rozwiązanie to jest optymalne z punktu widzenia prowadzonej polityki kulturalnej dla podtrzymania świadomości narodowej osób pochodzenia włoskiego, jak również dla zainteresowania innych społeczności dorobkiem kulturalnym Włoch.

Inicjatywa ta została zrealizowana już w wielu krajach Europy, zwłaszcza Środkowo-Wschodniej, gdzie zgodnie z podpisanymi umowami stworzone zostały dwujęzyczne ośrodki nauczania, uznane zarówno przez władze lokalne, jak i włoskie. Jako przykład podać można szkołę w Wolfsburgu (Niemcy), licea w Bratysławie (Słowacja), Gorna Banja (Bułgaria), Bukareszcie (Rumunia), Pradze (Czechy) czy Budapeszcie (Węgry).

Uruchomione zostały także dwa projekty eksperymentalne dotyczące stworzenia dwujęzycznych włoskich szkół państwowych w miejscowościach Asmare i Adis Abeba (Etiopia).

Tworzenie oddziałów włoskich w szkołach zagranicznych polegało niegdyś jedynie na zatrudnieniu tam etatowego pracownika. Dziś możliwe są również inne formy współpracy, wśród których najczęstszymi są subwencje na rozpoczęcie działalności oraz stypendia i kursy językowe dla zagranicznych wykładowców.

Włoskie instytucje oświatowe są wyjątkowo ważnym ogniwem polityki promocji kultury i języka włoskiego, tworząc szczególnie aktywne centra stale oddziaływające na społeczeństwa innych krajów. Służą one jednak przede wszystkim kształceniu młodzieży, co w kontekście efektów długofalowych sprzyjać będzie rozwojowi stosunków dwustronnych na poziomie społecznym, politycznym i ekonomicznym.

ZAGRANICZNE KURSY JĘZYKA I KULTURY DLA OSÓB POCHODZENIA WŁOSKIEGO

Do szkół dodać należy sieć ośrodków dydaktycznych prowadzących kursy języka i kultury dla osób pochodzenia włoskiego. Obecnie działa 76 Dyrekcji, które w większości zlokalizowane są w Europie i liczą 580 osób etatowej kadry.

Działania organizacyjne prowadzone są we współpracy z Dyrekcją Generalną ds. Emigracji i Spraw Socjalnych (Direzione Generale dell'Emigrazione e degli Affari Sociali), która opiekuje się także komitetami lokalnymi i ich aktywnością, realizowaną przez personel nieetatowy. Funkcjonowanie 350 komitetów jest oparte w dużej mierze na pomocy Dyrekcji Generalnej, która finansuje kursy językowe, materiały multimedialne i doskonalenie wykładowców.

Poszukuje się także możliwości ciągłego rozszerzania zakresu współpracy dwustronnej, w celu zwiększenia ilości szkół zagranicznych, w których prowa-

dzona jest nauka języka włoskiego. Dlatego też wiele z nowych inicjatyw otrzymuje wsparcie natury technicznej, a zwłaszcza finansowej.

Ogólnie kursy języka i kultury włoskiej prowadzone są w 38 krajach. W 1996 roku 5094 wykładowców realizowało 19 211 kursów dla 342 708 słuchaczy.¹⁰

MINISTERSTWO DÓBR KULTURALNYCH I NATURALNYCH

Ministerstwo Dóbr Kulturalnych i Naturalnych (Ministero Per i Beni Culturali e Ambientali) nie posiada rozwiniętych struktur dla prowadzenia zagranicznej polityki kulturalnej. Uczestniczy w niej jednak aktywnie, zgodnie z art. 2 prawa nr 657 z 14 grudnia 1974, w ścisłej współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych.

Dekret Prezydenta Republiki z 3 grudnia 1975 roku nr 805, dotyczący organizacji Ministerstwa Dóbr Kulturalnych i Naturalnych, przyznaje pewne kompetencje w zakresie inicjatyw międzynarodowych poszczególnym oddziałom tejże instytucji.

W art. 10 bis, ¹¹ pkt. 1 jest mowa o utworzeniu Obserwatorium Międzynarodowych Programów Bibliotecznych (Osservatorio dei programmi internazionali per le biblioteche) przy Biurze Generalnym ds. Książek i Instytutów Kulturalnych (Ufficio centrale per i beni librari e gli istituti culturali), którego zakres obowiązków otwiera szerokie możliwości kontaktów zagranicznych z podobnymi instytucjami. Ma ono na celu ułatwienie dostępu bibliotek włoskich do międzynarodowych sieci informacyjnych i programów współpracy, ze szczególnym uwzględnieniem krajów Unii Europejskiej, inicjowanie kontaktów bibliotek włoskich z zagranicznymi oraz koordynację programów narodowych z międzynarodowymi. Obserwatorium współpracuje ściśle z UNESCO, Radą Europy i Unią Europejską. Stanowi również Narodowy Punkt Informacyjny (Punto Focale Nazionale) w celu promocji programów dla bibliotek, które proponowane są przez Komisję Europejską.¹²

Centralny Instytut ds. Katalogu i Dokumentacji (Istituto Centrale per il Catalogo e la Documentazione) posiada na mocy art. 13 i 14 prawa DPR 805/1975 liczne kontakty międzynarodowe. Uczestniczy m.in. w programie Art history international program (AHIP) realizowanym we współpracy z Getty Foundation, podejmuje także wiele inicjatyw na poziomie europejskim z analogicznymi instytucjami innych krajów.

Podobnie, w art. tegoż prawa, uregulowane są kwestie współpracy międzynarodowej Centralnego Instytutu ds. Jednolitego Katalogu Bibliotek Włoskich

¹⁰ *Ibidem*, s. 29.

¹¹ Dodany zgodnie z poprawkami nr 99 z 7 lutego 1994 roku.

¹² Ministero per i beni culturali e ambientali – Ufficio centrale per i beni librari e gli istituti culturali, *L'Osservatorio dei programmi per le biblioteche*, Roma 1995.

i Informacji Bibliograficznej (Istituto Centrale per il Catalogo Unico delle Biblioteche Italiane e le Informazioni Bibliografiche), który utrzymuje kontakt, w zakresie swoich kompetencji, z instytucjami innych państw dla stałej aktualizacji banku danych.¹³

Wspomniane wyżej przykłady stanowią niewielki tylko wycinek współpracy zagranicznej Ministerstwa Dóbr Kulturalnych i Naturalnych, która realizowana jest przede wszystkim w zakresie konkretnych działań mających na celu promocję kultury i sztuki.¹⁴

Włoski system promocji kultury poza granicami kraju nie jest szczególnie rozbudowany. Prezentuje on w większości typowe i sprawdzone rozwiązania ujęte w ramach działalności Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwa Dóbr Kulturalnych i Naturalnych.

Mimo niewątpliwych sukcesów na polu promocji¹⁵ (zwiększenie liczby szkół kształcących w języku włoskim, zwiększenie liczby kursów językowych, rozszerzenie sieci Instytutów Kulturalnych), efekty nie są chyba na tyle satysfakcjonujące, aby Włosi byli w pełni zadowoleni z tego systemu. Dowodem na to są ciągle poszukiwania jeszcze skuteczniejszych form działania, co przejawia się tworzeniem kolejnych elementów omawianej struktury (np. Area della Promozione Culturale). Pojawia się jednakże problem przerostu czynników administracyjnych, co stanowi powszechnie dyskutowany temat w społeczeństwie włoskim. Ograniczenia finansowe nałożone na całą sferę administracji zahamowały jej wzrost, uniemożliwiając jednocześnie realizację niektórych inicjatyw wspomnianych w artykule. Szczęśliwie jednak kultura i sztuka włoska broni się sama, a jej ekspansja w świecie świadczy o sile i wartości dorobku tego kraju.

Prócz rozwoju struktur promocji pojawia się jeszcze jedna kwestia. Wraz ze zmianą sposobu życia jednostki i funkcjonowania społeczeństw, stałym przeobrażeniom ulegać musi także cały system promocji kultury. Nowe wyzwania powinny prowokować nowe formy działania, stąd też nawet jeśli aktualnie system działa sprawnie, musi być gotowy do kolejnego etapu rozwoju.

W najbliższym okresie plany Ministerstwa Spraw Zagranicznych przewidują zwrócenie szczególnej uwagi na emigrację włoską i jej związki z krajem przodków, na zachowanie tradycyjnych związków z Włochami krajów, gdzie mieszkają włoscy emigranci oraz na promocję języka i kultury włoskiej wśród innych nacji.

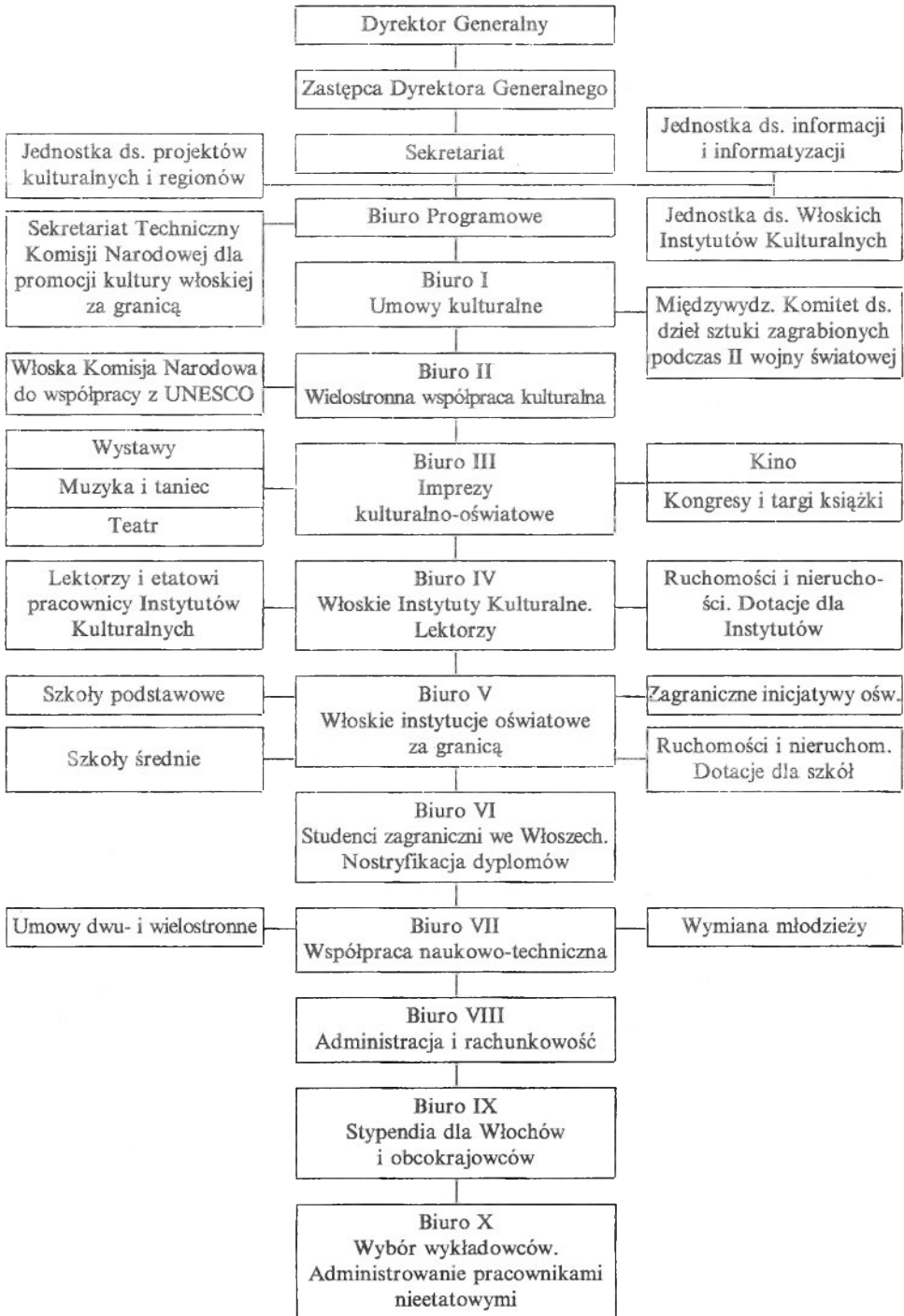
Realizacji tego projektu służyć ma przedstawiony system promocji kultury włoskiej za granicą.

¹³ Ministero per i beni culturali i ambientali – Ufficio Centrale per i Beni Librari, *Le Istituzioni Culturali e l'Editoria*, s. 14–15.

¹⁴ Zob. G. Taffiorelli Sterlocchi, *Beni culturali, strutture periferiche e servizi del ministero*, Roma 1997.

¹⁵ Patrz raporty roczne działalności Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Ministerstwa Dóbr Kulturalnych i Naturalnych na polu promocji kultury, np.: *Notiziario*, nr 51-52/maj-grudzień 1996, s. 60 i 62; na polu współpracy międzynarodowej, np.: *Notiziario*, nr 47/styczeń-kwiecień 1995, s. 87.

Struktura organizacyjna Dyrekcji Generalnej Współpracy Kulturalnej
Ministerstwa Spraw Zagranicznych¹⁶

¹⁶ Ministero degli Affari Esteri, *La Promozione...*